

Karin Bojs

„Mano šeima europiečiai“

Elena Kosaitė-Čypienė

Labai džiaugiuosi, kad Mokslų akademija pasirinko pristatyti Karin Bojs knygą „Mano šeima europiečiai“. Versdama šią knygą su kiekvienu puslapiu vis labiau ja žavėjau, pasakojau draugams ir nekantraudama laukiau, kada išvys ją skaitytojai.

Turiu prisipažinti, kad pačioje pradžioje, pasiskaičiusi keletą puslapių, knyga suabejojau. Man ji pasirodė pernelyg paprasta, gal net primityvoka. Napatikėjau, kad tokia paprasta kalba galima pristatyti tokius rimtus dalykus. Ir tik Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos redaktorius Saulius Repečka įtikino mane pasidomėti giliau.

Pamažu supratau, kaip labai klydau. Ši knyga man skleidėsi puslapis po puslapio, vis labiau įtraukė ir darėsi vis labiau nenuspėjama – kaip labai geras detektyvas. Drauge ji vis labiau panėšėjo į meilės romaną, svajų kelionę. Pajutau, kad knygos istorijos manęs neapleidžia, galvoju apie jas, prisimenu savo kasdieniame gyvenime, bandau įsivaizduoti, kaip žmonės gyveno prieš 50 000 metų, prieš 30 000, prieš 8 000 metų.

Niekada iki tol nesu įsivaizdavusi savo protėvių, gyvenusių seniau, nei prieš 1000 metų. Kur ten 1000, savo tikrus istorinius protėvius galiu atsekti vos iki XX a. pradžios. Toliau – galiu daugmaž įsivaizduoti, pažindama Lietuvos istoriją. Labai įtempusi vaizduotę, dar truputėlį daugiau, gal iki Kristaus gimimo, senovės Romos laikų, karaliaus Dovydo. Daugiausia – iki šumerų ir Babilonijos. 5000 metų. Ir čia jau labai sunku įsivaizduoti, kad ten galėjo būti mano protėviai. Geriausiu atveju šį bei tą žinome apie laikus prieš 13 000 metų, kai dabartinėje Lietuvos teritorijoje pradėjo kurtis pirmieji ledynmečio medžiotojai.

Ir štai, šios knygos vedama, visiškai gyvai prieš akis mačiau savo pačios promotės ir protėvius, iškeliaujančius iš Afrikos prieš 60 000 metų, apsistojančius prie Genezareto ežero, patraukiančius į Europos šiaurę, šalančius per ledynmečius, išrandančius įvairiausių daiktų, judančius ir keliaujančius, paplintančius po visą žemės rutulį, pamažu tampančius žmonėmis, kokie šiandien esame mes. Autorės pasakojimo gija be galo įtaigiai ir beveik vaikiškai paprastai parodė – mes ateiname iš ten. Sudėtingi priešistorės įvykiai vietomis papasakoti tarsi nuotykių istorijos, taip ir matai prieš akis to meto žmones.

ELENA
KOSAITĖ-
ČYPIENĖ

KARIN BOJS
„MANO ŠEIMA
EUROPIEČIAI“

Daug kartų svarsčiau, kad mes, šiuolaikiniai žmonės, vystomės be galo greitai. Vos prieš 40 000 metų išradome vieną svarbiausių pirmųjų išradimų, leidusių išgyventi ledynmečio šalčius – adatą. O dabartinis išsivystymas jau leido mums išrasti genų žirkles – CRISPR-Cas9 technologiją. Jei taip ir toliau, ko gali pasiekti žmonija?

Dirbant prie knygos mane turbūt labiausiai žavėjo autorės kruopštumas tikrinant ir pateikiant įvairiausias sudėtingus faktus. Kiekviena pateikiama tezė yra grindžiama kokiu nors mokslo tyrimu arba pokalbiu su iškiliausiu tos srities pasaulio mokslininku. Vienas mano draugas, garsus mokslininkas biochemikas, knygą pradėjo skaityti būtent nuo šaltinių – patikrino, ar jie yra patikimi.

Būdama vieno svarbiausių Švedijos dienraščių mokslo redaktorė, Karin Bojs turėjo galimybę susipažinti su naujausiais pasaulio atradimais gyvai pasaulio žurnalistams skirtose spaudos konferencijose, pabendrauti su atradėjais akis į akį. Ir todėl sudėtingi mokslo dalykai knygoje pateikiami labai gyvai, pirmuoju asmeniu, remiantis asmenine patirtimi. Apie garsiausias dabarties mokslininkus Karin Bojs rašo kaip apie bičiulius, su kuriais kartu gėrė kavą ir šnekučiavo apie aršiausias mokslo diskusijas. Išgirstame ir apie lietuvių mokslininkę Mariją Gimbutienę, apie kurią žurnalistei pasakoja jos buvęs mokinys profesorius emeritas Džeimsas Patrikas Meloris (James Patrick Mallory). Apie profesorę Gimbutienę sužinome, kad ji dėl savo stipraus lietuviško akcento, nuolatos dėvimų gintarinių karolių ir smarkiai feministinių pažiūrų Amerikoje buvo laikoma truputį ekscentriška asmenybe, bet labai įdomia mokslininke. Ir, keldama hipotezes, dabar jau žinome, pranoko savo laikmetį.

Džiaugiuosi, kad šią knygą teko versti būtent man. Mano išsilavinimas leido pasigilinti į daugelį dalykų. Knyga yra be galo įvairiapusiška, rašoma apie įvairiausias gyvenimo, istorijos ir mokslo sritis. Būdama pirmiausia filologė, moku devynias kalbas, galiu skaityti įvairius šaltinius. Be to, esu teisininkė ir lytiškumo ugdymo programos vadovė, todėl esu įpratusi įvairiems teiginiams ieškoti mokslo pagrindimo. Dirbant prie knygos kartais, kad išversčiau vieną sakinį, internete tekdavo praleisti visą dieną, studijuoti pirminius šaltinius įvairiomis kalbomis.

Knygą versti būtent į lietuvių kalbą buvo labai įdomu. Autorė nemažai kalba apie indoeuropiečių protėvius ir prokalbę, iš kurios kilusiomis kalbomis kalba maždaug pusė šiuolaikinių žmonių, mini prokalbės žodžius. Jų į lietuvių kalbą beveik net versti nereikėjo: minimas prokalbės žodis *peku* – naminį gyvulį reiškiantis žodis, šiaurės germanų kalbose transformavosi į *pekiner*, *penningar*, o šis į švedų *pengar*. Didžiajame lietuvių kalbos žodyne iki šiol randame žodį *pekus* – „gyvuliai, banda“. Mini „labai seną indoeuropietišką žodį, reiškiantį medų“, artimą žodžiui *midus*. Sako, kad Rusijoje ir Lenkijoje vis dar vartojamas žodis „miod“, o Švedijoje „mjöd“. Lietuviams ir versti nereikia. Tas pats pasakytina apie indoeuropiečių gyvenimo būdą ir pasaulio vaizdinius.

Ir vienas dalykas, kuris mane liūdina. Tai, kad šios knygos istorijos baigiasi panašiai ties baltų gyventų teritorijų sienomis: pietvakariuose ir šiaurėje. Apie tiesioginius lietuvių protėvius čia žinių nerasime. Labai noriu tikėtis, kad kažkada atsiras tokia paprasta, žmonių kalba parašyta knyga ir apie artimesnius mūsų, lietuvių, protėvius.

ELENA
KOSAITĖ-
ČYPIENĖ
KARIN BOJS
„MANO ŠEIMA
EUROPIEČIAI“